

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 vtrum habitus importet ordinem ad actum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Super Questionis quadragesimanone Articulus tertium.

In art. 3. eiusdem q. 49. in corpore, & in responsione ad primū, dubium occurrit ex Scoto in primo, dist. 7. q. 2. ubi nicitur fultū...

ARTICVLVS III.

Utrum habitus importet ordinem ad actum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod habitus non importet ordinem ad actū. Vnum quodque enim agit secundum quod est actus: sed Philosophus dicit in 3. de anima, quod cum aliquis sit sciens secundum habitum; est etiā tunc in potentia, aliter tamen quā ante addiceret. ergo habitus non importat habitudinem principij ad actum.

¶ 2. Præter. Illud quod ponitur in diffinitione alicuius, per se conuenit illi: sed esse principium actionis ponitur in diffinitione potentia; ut patet in 5. Metaph. ergo esse principium actus per se conuenit potentia: quod autem est per se, est principium in unoquoque genere. si ergo etiā habitus sit principium actus, sequitur quod sit posterior quā potentia: & sic non

do in actu, & aliquo modo in potētia, quia utitur ipso cum uult, & perficitur per ipsum: & similiter quod habitum ipsum oportet esse aliquo modo in actu, & aliquo modo in potētia: quoniam perficit, & potentiale ad actum secundum constituit, ex his uidebitur natura habitus non esse extraneam a natura potētia operatiua: sed quemadmodum conuenit in natura actus & potētia proportionaliter, ut patet, ita conueniunt in natura principij respectu actus. Cum. n. agere sequat actū, & pati potētia, & potētia operatiua est, ut habitus perficiens potētia, ut eius propria perfectio, secundum id quod hēt de actu perficiat & compleat actiuitate potētia: & secundū id quod est in potētia, appropriet potētia ad susceptionē ultimæ perfectionis, id est, operationis perfectæ. Putandum est. n. quod aīe potētia operatiua est in potētia ad suam consummatam perfectionē ordine quodam, est namque in potētia

erit prima species qualitatis habitus, uel dispositio. ¶ 3. Præter. Sanitas quandoque est habitus, & similiter macies & pulchritudo: sed ista non dicuntur per ordinem ad actum. non ergo est de ratione habitus, quod sit principium actus.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libr. 7. de bono coniugali, quod habitus est, quo aliquid agitur cum opus est. & Comentator dicit in 3. de anima, quod habitus est, quo quis agit cum uoluerit.

RESPON. Dicendum, quod habere ordinem ad actum, potest competere habitui & secundum rationem habitus, & secundum rationem subiecti, in quo est habitus: secundum quidem rationem habitus conuenit omni habitui aliquo modo habere ordinem ad actum: est enim de ratione habitus ut importet habitudinem quandam in ordine ad naturam rei secundum quod conuenit, uel non conuenit. Sed natura

per operationes imperfectas ad habitum, & per habitum ad operationem perfectā, in qua consummatur perfectio potētia operatiua: nisi quis diceret, quod potētia operatiua aīe est per se in potētia per actus imperfectos ad actum perfectū, sed per accidens in terponitur habitus: quod irrationabiliter dici patet ex doctrina 2. Physic. unumquodque n. sicut agitur, ita aptum natum est agi, & econtra: constat autē potētia animæ operatiua perfectionem sic agi, ut per actus imperfectos acquirat habitum, & per habitum perfectam operationem assequatur. Ex natura igitur huiusmodi potentiarū est, quod ipsæ tali ordine, & talibus mediis ad consummatam perfectionem perueniunt, ac per hoc habitus ipsi per se mediant inter potētia & operationes perfectas. Ut autē quod dicimus de actiuitate habitus respectu actus, euidētius monstretur, in uirtutibus intellectualibus, quas constat esse habitus, manifestatur. Et quoniam innata est nobis uia ex notioribus nobis, inchoemus ab arte. Ars est habitus, ut patet in 6. Eth. & est factiuus, & quod sit factiuus in genere causæ effectiua, ut omnis cauillatio excludatur, probatur ex 9. Metaph. ubi ars ponitur inter potētia actiua, & distinguitur potētia rationalis contra potētia naturalem, quod illa est actiua utriusque contrarij, & propterea non agit, nisi determinata a prohibenti, & tunc agit unum.

Præterea, Domus quæ fit in materia, est a domo quæ est in anima effectiua: & sanitas a sanitate, & uniuersaliter quodlibet artificiale a sua forma in mente: sed hoc nihil aliud est, quam esse ab arte. Nihil enim aliud est sanitas in mente medici, quā ars sanandi, & similiter domus, quā ars domificandi: unde ad utrumque contrarium se habet. ergo.

Præterea. Quinto Metaph. Statuifica, & breuiter artifex ponitur causa efficiens per se: Polycretus autem, seu subiectum per accidens, ergo ars ipsa est per se principium actiuum actus. Et quoniam probabile est quod sapientibus pluribus ut, ex cōi hominū consensu patet, homines utendo suis artibus esse causas operum, adeo quod carentes artibus, carent facultate faciendi, & non solum carent expeditione, delectatione, promptitudine & facilitate. fit ergo, p̄cul a probabilibus phantasia hæc, & dico ingrediendo interiorē hominem, quod quemadmodum ars cum reā rō sit factibilium, actiua est eorum, ita prudentia, quæ reā rō est agibilium, actiua est eorum; & similiter quilibet habitus existens in aliqua potētia aīe uim actiuam habet, sicut potētia cuius est, ut in corpore articuli dicitur. Nec hoc est derogare actiuitati potētia, sed declarare naturas potentiarum susceptibilium ipsorum habituum, ad quæ namque natura non sufficienter determinauit potētia per seipsam, determinabilem fecit per habitum, ut determinata illo, agat quod per seipsam plene agere non poterat. Ex his autem patet, & Prima Secunda S. Tho. N 2 quod

Ca. 21. paulo a priu. 10. 6. Li. 3. de ani. ma. co. 13.

D. 698.

Vertical marginal notes on the left edge of the page, including 'mali', 'ur in', 'is.', 'ofitio', 'unde', 'in or', 'od p', 'endat', 'n figu', 'icetur', 'rdine', 'is, uel', 'ibiles', 'onue', 'nent', 'con', 'itu di', 'onue', 'emō', 'in pri', 'ecun', 'plici', 'entia', 'is spe', 'autē', 'quod', 'to po', 'ndum', 'poteff', 'ontra', 'ctum', 'posi-', 'o im-', 'bitus', 'mitta-', 'r. A.', 's ues', 'il-tes', 'ecun-', 'tur, &', 'do &', 'que', 'de fa', 'spoli-', 'num', 'tionis', 'con-', 'secun', 'ex ali', 'bitus', 'secū', 'nam si', 'li pol', 'scien-', 'quod', 'portat', 'ur qn', 'pecū', 'ent ad', 'aris', 'decan-', 'pro-', 'ctiam', 'fferen', 'um p', 'per

quod oportet haberi actiuitatem tribuere. & q non possunt ea q de habitu aliquo dicuntur, saluari absque actiuitate, ut patet de arte. haec de secundo. Ad obiecta autem in oppositum, & Durando ordine respondendo, dicitur, q potentia & habitus concurrunt ad effectiue causandum actum, non sicut causa partiales ueniocae, ut trahentes nauem, & neque sicut remissum & intensum ut maius & minus lumen in eodem medio: neque sicut superius, & inferius, ut Sol & homo generant hominem, sed sicut imperfectum differt a seipso perfecto. Potentia. n. animae operatiua non est ita determinata ad elicendum operatione talis speciei, q egeat habitu determinante ipsam, quoniam ipsa absque habitu cum obiecto ad actum. puenientem habitum sufficit. sed determinatio, quam ante habitum het, est ita remota & imperfecta, ut egeat habitu ad hoc, quod ppinqua & perfecta sit ad operandum perfecte in tali specie. Habet namque se potentia ad habitum respectu operationis, sicut ho in principio adolefcentiae ad hominem perfectum respectu generationis. Quoad modum. n. adolefens potest quidem generare, sed imperfecte: cu aut perfectus uir fuerit, generare potest perfecte: ita potentia sine habitu potest producere operationem in tali specie. s. imperfectas: perfecta autem per habitum similes in specie perfectas potest elicere. Nec quaras inter haec proportionalem similitudinem in omnibus, sed fat est proposito quod dictum est: & q non oportet propterea potentiam suscipere magis & minus. nec est idem dicere operationem perfectam & imperfectam in eadem specie, & dicere remissam & intensam, sicut non est idem dicere, homo perfectus & imperfectus in eadem specie, & remissus & intensus. Et ex hoc patet responsio ad primum. Propositio. nulla. Quaecunq; principia exiguntur ad operationem perfectam in aliqua specie, requiruntur ad quamlibet illius speciei, dato q sit uera de his principis, quae concurrunt ut diuersa principia, ut pater & mater respectu filii, & sol & ho respectu hominis, & huiusmodi: non tamen est uera de his principis, quae concurrunt ut unum perfectum principium, ita q ambo simul non differunt ab uno, nisi sicut imperfectum a perfecto. & simile omnino esset, si adolefens fieret perfectus uir per aliquod distinctum superadditum. Et cum dr, q operationum differentium solum secundum magis & minus perfectum in eadem specie, principia non oportet magis differre, dupliciter potest responderi, primo concedendo, q potentia & habitus, licet absolute distinguantur specie, ut patet ex praedicamentis, ut tamen sunt principia talis actus, non differunt nisi secundum magis & minus perfectum in eadem specie, quia sunt eiusdem speciei cum actu, & consequenter inter se. Sicut. n. potentia uisua ut sic, reducitur ad genus obiecti, puta coloris, ita eadem ut uidet album, reducitur ad speciem albi, ut potentia. p. portionem actib, iuxta doctrinam 12. Metaph. Secdo potest dici, qd illa propositio non tenet in principis, quorum unum subalternatur reliquo, qm principis sic se habentibus stat ad actum perfectum utrunque requiri, & ad imperfectum alterum tantum, qa res haec non sunt duo disparata principia, sed subsequens est perfectio primi sic aut se hunc constat potentia & habitum, quoniam habitus subalternat quodammodo potentiae, du potentia ad multarum sperum actus se extendens, per habitum determinatur ut sit in tali spe perfecti opis perfecti principiu. Ad obiecta uero, q habitus non sit principiu actus quo ad determinationem in esse naturae, facile dicitur primo, q est ibi sophisma consequens. Causa. n. determinat effectum s. esse naturae, no oportet q respiciat singularitatem ut proprium effectum, sed fat est q causat illud in esse naturae s. in aliquo: unde habitus qui per sectionem in operatione causat in esse naturae, determinat opera-

Tex. 24 to. 3

Ar. preced.

tionem ad esse perfectum: & hoc sufficit. Dicitur secundo, q quia singularitas est effectus cois, & praeniens multas causas ideo recte concluditur, q non est proprius effectus huius, vel illius causa, sed male concluditur: ergo non est effectus huius causa. Aliud est. n. effici ab A, & aliud esse proprium effectum A. unde sicut homo generat hominem, & hic homo hunc hominem: ita habitus facit operationem perfectam. & hic habitus facit operationem perfectam. Ad obiecta uero, q habitus non fit per se principium esse moralis in actu, illud est relatiuum, simpliciter dicitur, primo, negando illud esse in actu elicitio esse relatiuum, quauis relatiuum sit in actu imperato: quonia, quoad modum inter habitus morales est contrarietas secundum esse absolutum, ut inter fortitudinem, & timiditatem, & liberalitatem, & auiditiam, &c. ita inter elicitos actus, qpe est enim maior ratio: secundum dicitur, quod esse relatiuum, carere actiue per se, sic intel ligitur: quia non habet agens facies locum non faciendum alia: cum quo tamen stat, q habeat per se propria causam actiuam, ut experimur, cum ordinem aliquem imponendum rebus excogitamus & imponimus, & ad id intendimus & facimus praecipiendo, & exequendo per nos, vel alios: nec minus hoc nos per se intendere & causare experimur, quam medicus intendat & faciat sanitatem. testes sunt duces exercitus, & floresq; aliorum ac artifices. Et si quis negaret sensum propter rationem, aut auctoritatem, puta, qia ad relationem non est motus, &c. non solum inereditus, sed ineredibilis esset.

Ad primum ergo dicendum, quod habitus est actus quidam, in quantum est qualitas, & secundum hoc potest esse principium operationis, sed est in potentia per respectum ad operationem: unde habitus dicitur actus primus, & operatio actus secundus, ut patet in 2. de anima.

Ad secundum dicendum, quod non est de ratione habitus, q respiciat potentiam, sed quod respiciat naturam. Et quia natura praecedat actionem quam respicit potentia, ideo prior species qualitatis ponitur habitus, quam potentia.

Ad tertium dicendum, q sanitas dicitur habitus, vel habitualis dispositio in ordine ad naturam, sicut dictum est: in quantum tamen natura est principium actus, ex consequenti importat ordinem ad actum. unde Philosophus dicit in 10. de historia animalium, q homo dicitur esse sanus, vel membrum aliqd, qn potest facere operationem sani. Et est simile i aliis.

Imponendum rebus excogitamus & imponimus, & ad id intendimus & facimus praecipiendo, & exequendo per nos, vel alios: nec minus hoc nos per se intendere & causare experimur, quam medicus intendat & faciat sanitatem. testes sunt duces exercitus, & floresq; aliorum ac artifices. Et si quis negaret sensum propter rationem, aut auctoritatem, puta, qia ad relationem non est motus, &c. non solum inereditus, sed ineredibilis esset.

Tercio dicitur, quod habitus causat substantiam actus perfecti, quam consequitur esse relatiuum, & sic potest per se causare esse relatiuum. Et cum dicitur, quia substantia actus potest causari ante habitum, respondetur q in hoc uidentur isti errare fundamentum, quae determinatio vno modo tantum inueniretur. Falluntur. n. in hoc, Potentia animae operatiua non egeat habitu determinante ad producendum actum. ergo ex se est sufficienter determinata ad producendum actum perfectum eiusdem speciei. Determinatio siquidem egeat causam aliquam actiuam ad agendum, multipliciter contingit, sed ad propositum sufficit dupliciter: primo, ut contrahatur ad speciem talem, sicut actio solis determinatur ad producendum hominem per hominem, & bouem per bouem, & sic potentia non egeat habitu, quia ante habitum potest in actum illius speciei. Alio modo, ut nis sua ad talem speciem perficiatur, ut iam non solum possit in actum illius speciei, sed actus perfecti in illa specie proprium principium sit: & hoc modo potentia egeat habitu determinante ipsam. Et ut cauillationes excludas dubitantium, an potentia sine habitu possit ex toto conatu in actum perfectum, memento quod de actionibus rerum naturalium, & earum principis propriis est sermo, ac per hoc attenditur hiis, quid ut in pluribus sit secundum naturam cursum. Neque. n. si adolefens unum perfectum generationis opus perageret, propterea falsa redditur illa uniuersalis, Adolefens non potest in perfectio generationis opus: quoniam physica est: & hirundo non facit uer. Dicendum est ergo, quod habitus determinat potentiam ad hoc, ut ipsa habitus perfecta sit proprium principium perfecti operis, in quo sua consummatur perfectio. Et quoniam habitus est, quo quis operatur cum uult, & non cum habet, & propterea est quo quis operatur infra eius potestatem quantum uult, non quantum potest, ut patet in artificibus: ideo non mireris, si actus potentiae habituatae non sunt semper perfectiores actibus potentiae non habituatae. & sic patet quod habitus est causa actiua per se substantiae, & modi actus triplicis, s. perfectionis, determinationis in esse naturae, & determinationis in esse morali, quamuis facilitate ex parte operantis tantum praebere uideatur: & si actus habituata-

Veri. ar. 2. c. 1. cor. 1. & 2. ar. 2. art. 1. quae

Tex. 17

Art. 1.

D. 467

P. p. q. 6. tit. 2.

D. 167

to redditus sit facilis, ex redundantia facilitatis operantis, hoc A
provenit hinc de tertio.
¶ In responsione ad primum in 3. ar. adverte, qd inia auctoris est,
q non solum subiectu habitus est in potetia ad operationem, sed,
actus ipse est actus permissus potetia ad opus, sicut actus primus

¶ Super quod quodam
gestimonia artem
lum quartum.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit necessarium esse habitum.

AD QVARTVM sic procedit.
Videtur, qd non sit necessarium esse habitum. Habitibus sunt quibus aliquid disponitur bene, uel male ad aliquid, sicut * dicitur est. sed per suam formam aliquid bene, uel male disponitur, nam secundum formam aliquid est bonum, sicut & ens, ergo nulla necessitas est habituum.

¶ 2 Præt. Habitus importat ordinem ad actum, sed potentia importat principiu actus sufficiens. nam & potentia naturalis absq. habitibus sunt principia actuum, ergo non sunt necessarii habitus esse.

¶ 3 Præt. Sicut potentia se hæt ad bonu, & ad malu, ita & habitus; & sicut potetia non semp agit, ita nec habitus, existentibus igitur potentiis superfluum fuit habitus esse.

SED CONTRA est, quod habitus sunt perfectiones quaedam, ut dicitur in 7. * Physico. sed perfectio est maxime necessaria rei, cu habeat rationem finis ergo necessarium fuit habitus esse.

RESPOND. Dicendum, quod sicut supra dictum est, habitus importat dispositionem quandam in ordine ad naturam rei, & operationem, uel finem eius, secundum quem bene, uel male aliquid ad hoc disponitur. Ad hoc aut quod aliquid indiget ad alterum, tria requiruntur. Primo quidem, ut id quod disponitur, & sit alterum ab eo ad quod disponitur, & sic se habeat ad ipsum ut potentia ad actum. unde si aliquid sit, cuius natura non sit composita ex potentia & actu, & cuius substantia sit sua operatio, & ipsum sit pp seipsum, ibi habitus uel dispositio locum non hæt, sicut patet in Deo. Secundo requiritur quod id, quod est in potentia ad alteru, possit pluribus modis determinari, & ad diuersa. un si aliquid sit in potentia ad alteru, ita tamẽ quod non sit in potentia nisi ad ipsum, ibi dispositio & habitus locum non hæt: quia tale subiectu ex sua natura hæt debitam habitudinem ad tale actu. Vnde si corpus celeste sit compositum ex materia & forma, cu illa materia non sit in potetia ad aliam formam, ut in r. * dictum est, non habet ibi locu dispositio uel habitus ad formam, aut

potentiam & actum, diuersitatem; actuum, & rursum pluralitatem disponentium. disponitur enim omne quod disponitur, ad actum aliquem, nec opus est disponi, quod unius tantum actus est capax: & dispositio habentis est partes, i. partialia; ex ratione autẽ uarietatis secundum bene, uel male diuersitas habetur modoru.

etiam ad operationem, q natura celestis corporis non est in potetia, nisi ad unum motum determinatu. Tertio, requiritur qd plura concurrant ad disponendum subiectum ad unum eorum, ad que est in potentia, que diuersis modis comensurari pnt, ut sic disponatur bn, uel male ad formam & ad operationem. un qualitates simplices elementorum, que secundum unu modu determinatum naturis elementorum conueniunt, non dicimus dispoes uel habitus, sed simplices qualitates. Dicimus aut dispoes uel habitus sanitate, pulchritudinem, & aliamodi, que important quandam commensurationem pluriu, que diuersis modis comensurari pnt. Propter qd Philosophus dicit in 5. * Metaph. q habitus est dispo: & dispo est ordo habentis partes uel secundum locum, uel secundum potentiam, uel secundum spem, ut supra dictum est. Quia igitur multa sunt entium, ad quoru naturas & operationes necesse est plura concurrere, que diuersis modis commensurari possunt; ideo necesse est habitus esse.

¶ Ad hoc dicitur, quod, ut ex questione sequenti colligitur, habitus sumitur dupliciter, Vno modo proprie, & sic non uidetur extra animam rationalem inueniri. Alio modo communiter pro habituali dispositione siue ad naturam, siue ad opus in pluribus consistente, ut in litera hac dicitur, & sic cum quadam latitudine inuenitur etiam in multis inanimatis, ut patet de pulchritudine. & quia auctor imitatus naturam, paulatim ab imperfectis ad perfectas, a communibus ad propria doctrinam tradit, habitus hic communissime sumitur, distincturus postmodum: & ideo concedit, quod ille condones sufficiens ad habitum uel dispositionem, primam spem qualitatis, sicut. n. sumitur hic habitus: & ideo nulla metio sit de difficili mobilitate, que est altera conditio habitus pprie dicti: & quod non inconuenit habitum communiter dictu inueniri in inanimatis, a quibus negabitur habitus proprie sumptus.

¶ Ad hoc dicitur, quod, ut ex questione sequenti colligitur, habitus sumitur dupliciter, Vno modo proprie, & sic non uidetur extra animam rationalem inueniri. Alio modo communiter pro habituali dispositione siue ad naturam, siue ad opus in pluribus consistente, ut in litera hac dicitur, & sic cum quadam latitudine inuenitur etiam in multis inanimatis, ut patet de pulchritudine. & quia auctor imitatus naturam, paulatim ab imperfectis ad perfectas, a communibus ad propria doctrinam tradit, habitus hic communissime sumitur, distincturus postmodum: & ideo concedit, quod ille condones sufficiens ad habitum uel dispositionem, primam spem qualitatis, sicut. n. sumitur hic habitus: & ideo nulla metio sit de difficili mobilitate, que est altera conditio habitus pprie dicti: & quod non inconuenit habitum communiter dictu inueniri in inanimatis, a quibus negabitur habitus proprie sumptus.

¶ Ad secundum dicendum, qd potentia quandoque se habet ad multa. & ideo oportet qd aliquo alio determinetur. Si uero sit aliqua potentia, que non se hæt ad multa, non indiget habitu determinante, ut dicitur est: & propter hoc uiues naturales non agunt operationes suas mediantibus aliquibus habitibus, quia secundum se ipsas sunt determinate ad unum.

¶ Ad tertium dicendum, qd non idem habitus se hæt ad bonu & malu, sicut infra patebit. eadem aut potetia se hæt ad bonum & malum: & ideo necessarii sunt habitus, ut potentie determinetur ad bonu.

¶ Ad quartum dicendum, qd non idem habitus se hæt ad bonu & malu, sicut infra patebit. eadem aut potetia se hæt ad bonum & malum: & ideo necessarii sunt habitus, ut potentie determinetur ad bonu.

¶ Ad quintum dicendum, qd non idem habitus se hæt ad bonu & malu, sicut infra patebit. eadem aut potetia se hæt ad bonum & malum: & ideo necessarii sunt habitus, ut potentie determinetur ad bonu.

¶ Prima Secunda S. Thomae. N 3 ¶ Super

Veri. q. 20. ar. 2. cor. & 3. cor. & ad 11. & 13. q. 2. ar. 2. cor. ¶ Art. 1. habitus quæritur.

Text. 17. co. 2.

Art. 1. & 3. opor. r. 1. est mo-

D. 47.

P. 7. q. 66. ar. 2. ¶ D. 167.

Text. 24. & 25. tom. 3.

Art. 1. habitus quæritur.

D. 92.

In corp. art.

q. 54. art. 3.